

SOCIOLOGICKÉ ASPEKTY VYUŽÍVANIA VEDECKOTECHNICKÝCH INFORMÁCIÍ V PODMIENKACH VYSOKEJ ŠKOLY POĽNOHOSPODÁRSKEJ V NITRE

L. Benetinová

BENETINOVÁ L. (Vysoká škola poľnohospodárska — Ústredná poľnohospodárska knižnica, Nitra): *Sociologické aspekty využívania vedeckotechnických informácií v podmienkach Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre*. Sbor. ÚVTIZ — Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2): 123—136.

Získanie objektívnych poznatkov o informačných požiadavkách a využívaní informácií je značne zložitá a vyžaduje skúmanie z viacerých pohľadov. V článku sa navrhuje vyhodnocovať prieskumy používateľov informácií nielen globálne a respondentov kategorizovať podľa jedného hľadiska, ale celý súbor hodnotiť najmenej dvakrát a respondentov kategorizovať raz podľa kvalifikácie a druhý raz podľa odborného zamerania, t. j. špecializácie. Týmto spôsobom sa vyhodnocoval prieskum používateľov, ktorý sa robil pomocou dotazníka na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre a vypracovala sa aj metóda, umožňujúca porovnať výsledky v nerovnako početných kategóriách s rôznym počtom kladných odpovedí. Na jej základe sa odpovede na otázky pripočítali podľa celkovej intenzity informačnej aktivity i^c , ktorá sa vypočítala podľa rovnice (1) a podľa relatívnej intenzity informačnej aktivity v kategóriách, vypočítanej podľa rovnice (7).

vedeckotechnické informácie; prieskum používateľov informácií; informačná aktivita

Predpokladom efektívnej a tvorivej vedeckovýskumnej práce a pedagogickej činnosti sú hlboké odborné znalosti a neustále dopĺňovanie týchto znalostí najnovšími poznatkami. Možnosti, aké má odborník pri získavaní kvalitných a využiteľných informácií, spôsob a rýchlosť ako ich nadobudne, vo veľkej miere určujú celú jeho činnosť, odborný profil i rast. Ovplyvňujú aj jeho prístup k zvládnutiu nastolených problémov a tvorivé rozvíjanie poznatkov pri riešení nových problémov.

Vedecko-pedagogickí pracovníci, ako používatelia i tvorcovia vedeckotechnických informácií, plnia na vysokých školách vo väčšine prípadov súbežne niekoľko funkcií: popri pedagogickej práci sú zapojení do vedeckovýskumnej činnosti a súčasne svojou racionalizačnou, poradenskou a expertíznou činnosťou zabezpečujú prenos výsledkov výskumu a uplatnenia pokrokových metód vo výrobnéj praxi. Vzhľadom na to sú informačné potreby týchto odborníkov veľmi rozsiahle, a nedostatky, ktoré sa pri zabezpečovaní kvalitných informácií vyskytnú, môžu spomaliť ich vedecký rast.

Aby mohol informačný systém účinne napomáhať vedecko-pedagogickým pracovníkom pri vyhľadávaní, získavaní, spracovaní a využívaní vedeckotechnických informácií, je potrebné poznať potreby i požiadavky a informačné chovanie sa týchto odborníkov. Prieskum používateľov informácií, ktorý sa uskutočnil na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre a jeho výsledky majú byť príspevkom pri objasňovaní niektorých problémov v tejto oblasti.

CIEĽ, PRACOVNÉ HYPOTÉZY A METÓDA PRIESKUMU

Hlavným cieľom prieskumu bolo získať poznatky o vedecko-pedagogických pracovníkoch VŠP ako používateľoch informácií a o ich informačných požiadavkách. Prieskum mal poskytnúť

podklady pre hodnotenie, nakoľko ÚPK a príručné knižnice na katedrách VŠP uspokojujú informačné potreby a požiadavky. Mal napomôcť aj pri analýze predpokladaného rozvoja informačných potrieb, pri posúdení adekvátnosti informačných výstupov knižničného a informačného systému vo vzťahu k súčasným i predpokladaným potrebám.

Do prieskumu sa zahrnuli vedecko-pedagogickí pracovníci zo všetkých špecializácií a odborov vyučovaných na VŠP (s výnimkou Vojenskej katedry a Katedry telesnej výchovy). V súhlase s cieľom sa prieskum zamerl na:

1. osobnú charakteristiku vedecko-pedagogických pracovníkov (vzdelanie, vedecká hodnota a funkcia v pedagogickom a výskumnom procese, jazykové znalosti, odborné kontakty, publikačná a iná odborná činnosť, špecializácia);

2. informačné správanie sa (využívanie informačných prameňov, získavanie a zhromažďovanie informácií, budovanie osobného informačného fondu, štúdium informácií, využívanie formálnych a neformálnych informačných kanálov);

3. hodnotenie informačných služieb ÚPK a informačného systému (názory na uspokojovanie informačných požiadaviek a návrhy na zlepšenie informačnej činnosti).

Na základe štúdia literatúry a predchádzajúcich poznatkov o skúmanom súbore sa prijali tieto pracovné hypotézy:

1. Informačné požiadavky na vysokej škole poľnohospodárskeho zamerania sú pravdepodobne kvalitatívne viac ovplyvnené používateľom, jeho kvalifikáciou, dĺžkou praxe a aktivitou mimo pracoviska, ako špecializáciou. Špecializácia má vplyv predovšetkým na obsahovú stránku informácií.

2. Preferovanie jednotlivých druhov informačných prameňov a informačných kanálov sa mení podľa aktivity používateľa. Je ovplyvnené aj doterajšími skúsenosťami pri práci s informačnými prameňmi a so službami knižničného a informačného systému.

Pri rozhodovaní o metóde a prieskume sa zvažovali rôzne priame aj nepriame metódy, ktoré sa v sociologickej a informačnej praxi využívajú a na základe ich zhodnotenia a podľa podmienok pracoviska sa rozhodlo, že prieskum sa uskutoční pomocou dotazníkov, ktoré sa spracujú na samostatnom počítači. Dotazník sa koncipoval tak, aby jeho rozsah a postupnosť otázok zodpovedali nielen potrebám prieskumu, t. j. získaniu potrebných údajov a zabezpečeniu ich validity, ale pokiaľ možno navodili aj kladný prístup respondenta. Preto bol dotazník anonymný a otázky týkajúce sa osobných údajov sa uviedli až na koniec. Otázky sa koncipovali ako zatvorené a podľa charakteru dichotomické i polytomické. Ako otvorená figurovala iba jedna otázka (návrhy).

SPRACOVANIE A VYHODNOCOVANIE PRIESKUMU

Návratnosť 55,57 % z celkového počtu vedecko-pedagogických pracovníkov VŠP (tab. I) možno považovať za uspokojivú a reprezentatívnu čo do počtu za dostatočnú. Aj keď prieskum mal byť vyčerpávajúcím zisťovaním, predpokladalo sa, že z objektívnych i subjektívnych príčin nie všetci vyplnený dotazník vrátia.

V tab. I uvádzame odbornú štruktúru pedagogických a výskumných pracovníkov VŠP na sledovaných katedrách podľa stavu v čase prieskumu, pričom v kolonke ostatní sa uvádzajú asistenti, technici, odborní inštruktori a iní odborní pracovníci vo výskume.

I. Odborná štruktúra prieskumového súboru — The expert structure of the research complex

Zaradenie	Skutočný stav	Zúčastnení na prieskume	Percento zúčastnených zo skutočného stavu (%)	Rozdiel oproti priemeru
Profesor	16	6	37,5	—18,07
Docent	56	36	64,28	+ 8,71
Odb. asistent	276	173	62,68	+ 7,11
Ostatní	181	79	53,64	—11,93
Spolu	529	294	55,57	

Základné spracovanie dotazníkov sme uskutočnili v Ústave výpočtovej techniky VŠP a výstup zo samočinného počítača tvorili dvojrozmerné tabuľky. Odpovede na otázky, pracovne nazvané ako špecifikácie, sme štatisticky vykazovali vo vzťahu k funkcii respondentov v pedagogickom a výskumnom procese a vo vzťahu k špecializácii. Tabuľky zostavené na samočinnom počítači však bolo potrebné pred vyhodnocovaním spracovať a absolútne hodnoty doplniť ďalšími prepočítanými údajmi. Napr. pri vyhodnocovaní otázok, ktoré sa vzťahovali na informačné požiadavky a informačné správanie sa respondentov, bolo potrebné v niektorých prípadoch získať nielen údaje kvantitatívne, ale aj kvalitatívne, a to aj vtedy, keď na otázku neodpovedali všetci respondenti.

V súlade s overovaním pracovných hypotéz bolo nutné skúmať intenzitu využívania rôznych informačných prameňov alebo kanálov nielen z hľadiska pracovného zaradenia a kvalifikácie respondentov, ale aj z hľadiska vedného odboru, v ktorom pôsobia. Z toho dôvodu sme pristúpili k stanoveniu parametrov využívania informácií a informačných kanálov, ako: celková intenzita, parciálna intenzita, merná intenzita a relatívna merná intenzita informačnej aktivity.

Ich význam a spôsob výpočtu je nasledujúci:

Ak je počet súborov K , pričom $K = 1, 2, 3, 4, 5$ a počet kategórií v súbore môže byť $1, 2, \dots, j, \dots, \mathfrak{f}$. Jednotlivé súbory sme označili písmenami A, B, C, D, E . Potom ľubovoľný člen v súbore má označenie A_j, B_j, C_j, D_j, E_j . Počet respondentov v súbore sme označili písmenom N a tak počet respondentov v súbore A je N_A , v súbore B je N_B . Počet respondentov v jednotlivých kategóriách súborov je $n_j^A, n_j^B, \dots$, pričom $n = 1, 2, 3, \dots, N$. Jednotlivé otázky sme označili číslami $1, 2, \dots, m, \dots, M$ a počet špecifikácií v otázke: $1, 2, \dots, \mathfrak{s}, \dots, \mathfrak{S}$. Potom označenie ľubovoľnej špecifikácie otázky je m_s . Počet odpovedí na ľubovoľnú špecifikáciu otázky je $p_{m,s}$, pričom $p = 1, 2, 3, \dots, N$.

Celková intenzita informačnej aktivity i^c je definovaná ako pomer kladných odpovedí k celkovému počtu respondentov, čiže celkovú intenzitu informačnej aktivity pre otázku m a špecifikáciu s vypočítame podľa rovnice:

$$i_{m,s}^c = \frac{p_{m,s}}{N_A}, \text{ resp. } \frac{p_{m,s}}{N_B}, \text{ a pod.} \quad (1)$$

Jej hodnota býva od 0 do 1. Napríklad na otázku o využívaní prameňov pre pedagogickú prácu z celkového počtu 294 respondentov ($N_A = 294$) odpovedalo 227 ($p_{1,1} = 227$), že využívajú knihy a učebnice, t. j. celková intenzita bude

$$i_{1,1}^c = \frac{227}{294} = 0,77$$

Ďalej na základe uvedených pojmov môžeme počet odpovedí na ľubovoľnú otázku a špecifikáciu v ľubovoľnej kategórii označiť $p_{m,s}^{A,j}, p_{m,s}^{B,j}$ a pod. Potom intenzitu informačnej aktivity pre otázku m a špecifikáciu s v kategórii A_j, B_j počítame podľa rovnice:

$$i_{m,s}^{A,j} = \frac{p_{m,s}^{A,j}}{n_j^A}, \quad i_{m,s}^{B,j} = \frac{p_{m,s}^{B,j}}{n_j^B} \quad (2)$$

Jej hodnota býva opäť od 0 do 1. Napríklad na otázku o využívaní prameňov pre pedagogickú prácu odpovedalo všetkých šesť respondentov zaradených do tejto kategórie ($n_1^A = 6$), že využívajú knihy a učebnice ($p_{1,1}^{A,1} = 6$), takže

$$i_{1,1}^{A,1} = \frac{6}{6} = 1$$

Parciálna intenzita informačnej aktivity: i_c je definovaná ako pomer počtu kladných odpovedí v príslušnej kategórii k celkovému počtu respondentov v súbore. Parciálna intenzita pre kategóriu j v súbore A je $i_{c,m,s}^{A,j}$ a vypočíta sa podľa rovnice:

$$i_{c,m,s}^{A,j} = \frac{p_{m,s}^{A,j}}{N_A} \quad (3)$$

Napríklad v kategórii A_1 odpovedalo šesť respondentov, že pre pedagogickú prácu využívajú knihy a učebnice a počet respondentov v súbore A je 294, čiže parciálna intenzita využívania kníh a učebníc pre pedagogickú prácu je

$$i_{c,1,1}^{A,1} = \frac{6}{294} = 0,02$$

Medzi celkovou a parciálnou intenzitou platí rovnica:

$$\sum_{j=1}^J i_{c,m,s}^{A,j} = i_{c,m,s}^A \quad (4)$$

Percento zastúpenia kategórie v súbore r_j^A určíme podľa rovnice:

$$n_j^A = \frac{n_j^A}{N_A} \cdot 100 \quad (5)$$

Napríklad počet respondentov v kategórii A_1 je 6 ($n_1^A = 6$) a celkový počet respondentov v súbore je 294 ($N_A = 294$), potom percento zastúpenia kategórie v súbore

$$r_1^A = \frac{6}{294} \cdot 100 = 2 \%$$

Merná intenzita informačnej aktivity v kategóriách $i_{r,m,s}^{A,j}$ je intenzita na jedno percento zastúpenia v súbore, a vypočítame ju ako pomer parciálnej intenzity k percentuálnemu zastúpeniu kategórie v súbore, alebo ako pomer kladných odpovedí k počtu respondentov v danej kategórii delený stoma a platí pre ňu rovnica:

$$i_{r,m,s}^{A,j} = \frac{p_{m,s}^{A,j}}{N_A} : 100 \frac{n_j^A}{N_A} = \frac{p_{m,s}^{A,j}}{100 n_j^A} \quad (6)$$

Nakoniec relatívna merná intenzita informačnej aktivity v kategóriách: $i_{r,m,s}^{A,j,r}$, je merná intenzita krát 100, t. j.

$$i_{r,m,s}^{A,j,r} = 100 \cdot i_{r,m,s}^{A,j} \quad (7)$$

CHARAKTERISTIKA RESPONDENTOV PODĽA KATEGÓRIÍ

Ako sme uviedli, dotazníky z prieskumu sme spracúvali na samočinnom počítači z dvoch hľadísk. Prvým bola funkcia respondentov vo vedecko-pedagogickom procese,

ktorú sme pracovne nazvali kvalifikáciou; druhým bola špecializácia respondentov. Tým vznikli dva samostatné súbory (čiže $K = 2$): súbor A — respondenti podľa kvalifikácie; súbor B — respondenti podľa špecializácie.

V súbore A sme stanovili štyri kategórie s počtom respondentov:

A 1 — profesori	$n_1^A = 6$
A 2 — docenti	$n_2^A = 36$
A 3 — odborní asistenti	$n_3^A = 173$
A 4 — ostatní	$n_4^A = 79$
	$\sum_{j=1}^4 n_j^A = 294$

V súbore B sme stanovili deväť kategórií s počtom respondentov:

B 1 — rastlinná výroba	$n_1^B = 60$
B 2 — živočíšna výroba	$n_2^B = 33$
B 3 — meliorácie	$n_3^B = 17$
B 4 — ekonomika poľnohospodárstva	$n_4^B = 36$
B 5 — mechanizácia poľnohospodárstva a poľnohospodárske stavby	$n_5^B = 53$
B 6 — marxistická filozofia a sociológia	$n_6^B = 19$
B 7 — prírodné vedy	$n_7^B = 35$
B 8 — technické vedy	$n_8^B = 15$
B 9 — jazykoveda, pedagogika	$n_9^B = 26$
	$\sum_{j=1}^9 n_j^B = 294$

Treba podotknúť, že za hlavné kritérium sme v prieskume považovali postavenie respondentov vo vedecko-pedagogickom procese. Preto sme výsledky spracovávali predovšetkým z hľadiska súboru A a hodnoty v jednotlivých kategóriách súboru A sme porovnávali v opodstatnených prípadoch s hodnotami v jednotlivých kategóriách súboru B.

Na základe osobných údajov, údajov o kvalifikácii, praxi, jazykových znalostiach, odborných kontaktoch a publikačnej činnosti respondentov sme zostavili tabuľky. Analýza týchto tabuliek umožnila charakterizovať respondentov jednotlivých kategórií a vytvoriť viac-menej homogénne celky, u ktorých sme predpokladali iba menšie odchýlky v informačnom chovaní a pri hodnotení informačných služieb. Rozdiely v osobnej charakteristike v jednotlivých kategóriách sa prejavujú nielen v dosiahnutej pedagogickej a vedeckej hodnosti, veku a praxi, ale aj v jazykových znalostiach, v rozsahu publikačnej činnosti, ktorá je jedným z významných kritérií pri posudzovaní produktivity vedecko-pedagogického pracovníka. Odlišnosti sa ukazujú aj v šírke a zameraní aktivity mimo pracoviska i v rozsahu odborných kontaktov. Homogénnosť v kategórii A 1 a A 2 je pomerne dobrá, menšia je v kategórii A 3 a A 4. Najmä v kategórii A 4 sa ukázalo, že odpovede nie sú vždy kvantitatívne a kvalitatívne rovnocenné, aj keď vzhľadom na kompaktnosť súboru dostatočne súrodé.

Pre doplnenie osobnej charakteristiky respondentov uvádzame v tab. II štruktúru respondentov podľa špecializácie, z ktorej sú patrné vzťahy medzi súbormi A a B.

II. Štruktúra respondentov podľa špecializácie — The respondent structure according to specialisation

	$nBj = 100 \%$	A 1		A 2		A 3		A 4	
		n_j	%	n_j	%	n_j	%	n_j	%
B 1 rastlinná výroba	60	3	5	11	18	29	48	17	28
B 2 živočíšna výroba	33	—	—	7	21	16	49	10	30
B 3 meliorácie	17	1	6	2	12	10	59	4	24
B 4 ekonomika poľnohospod.	36	—	—	5	14	19	53	12	33
B 5 mechanizácia poľnohospod.	53	2	4	7	13	35	66	9	17
B 6 marx. fil. a sociol.	19	—	—	1	5	17	90	1	5
B 7 prírodné vedy	35	—	—	2	6	22	63	11	31
B 8 technické vedy	15	—	—	—	—	4	27	11	73
B 9 jazykoveda	26	—	—	1	4	21	81	4	15
	294	6		36		173		79	

NIEKTORÉ VÝSLEDKY PRIESKUMU

Podrobne sme skúmali preferovanie jednotlivých druhov informačných prameňov, pretože zistené výsledky mali pomôcť posúdiť informačnú hodnotu jednotlivých druhov prameňov a overenie stanovených hypotéz. Preto sme osobitne sledovali využívanie informačných prameňov pre pedagogickú činnosť (tab. III), vedeckovýskumnú činnosť (tab. IV) a pre ideovopolitické vzdelávanie (tab. V). Sledovali sme aj to, aké pramene sa používajú pri sledovaní nových trendov (tab. VI) a pri podrobnom štúdiu odbornej problematiky (tab. VII).

Vzhľadom na charakter otázok, sme hodnoty špecifikácie spracovávali takým spôsobom, aby bolo možné zistiť intenzitu využívania v jednotlivých kategóriách v súbore A i B, porovnať ju navzájom a tiež s celkovou intenzitou. V tabuľkách je v prvom stĺpci uvedený celkový počet kladných odpovedí $p_{m,s}$, v druhom stĺpci celková intenzita $i_{m,s}^c$ podľa rovnice (1) a ďalej hodnoty relatívnej mernej intenzity v kategóriách $i_{r,m,s}^{A,j,r}$ a $i_{r,m,s}^{B,j,r}$ (pre prehľadnosť je v legende tabuľky iba označenie kategórie) podľa rovnice (7).

Zistené výsledky ukázali, že celkovú intenzitu využívania jednotlivých druhov informačných prameňov veľmi podstatne ovplyvňuje účel, pre ktorý sa pramene používajú. Pre pedagogickú prácu sa najintenzívnejšie využívajú knihy a učebnice, ktoré ako informačný prameň prinášajú ucelené, koncentrované a utriedené poznatky z danej problematiky. Časopisecké články, ktoré prinášajú novšie informácie, slúžia k inovácii pedagogického procesu. Pre výskumnú prácu sú najvýznamnejšie časopisy a zborníky z konferencií, čiže tie pramene, ktoré prinášajú nové a najnovšie informácie potrebné pred započatím výskumu i počas jeho riešenia. Pre túto prácu sú veľmi významné aj knihy (monografie) a výskumné správy. Pre vedecko-pedagogických pracovníkov sú k ich ďalšie-

III. Informačné pramene používané pre pedagogickú prácu — The information sources used in pedagogical work

	$p_{m,s}$	$i^c_{m,s}$	A 1	A 2	A 3	A 4	B 1	B 2	B 3	B 4	B 5	B 6	B 7	B 8	B 9
Knihy a učebnice	227	0,77	1,00	1,00	0,89	0,39	0,77	0,79	0,76	0,69	0,87	0,84	0,74	0,53	0,81
Skriptá	219	0,74	0,66	0,77	0,86	0,46	0,68	0,78	0,71	0,69	0,91	0,58	0,80	0,53	0,77
Časopisy odborné a vedecké	223	0,76	1,00	0,92	0,87	0,38	0,80	0,82	0,76	0,72	0,91	0,74	0,51	0,46	0,85
Výskumné správy	164	0,56	1,00	0,77	0,61	0,28	0,63	0,62	0,76	0,63	0,74	0,53	0,31	0,33	0,19
Normy, firemná literatúra	129	0,44	0,83	0,58	0,47	0,24	0,47	0,58	0,59	0,33	0,79	0,11	0,23	0,40	0,08
Tabuľky, kľúče k určovaniu rastlín	81	0,28	0,17	0,36	0,29	0,19	0,38	0,30	0,24	0,28	0,34	0,26	0,26	0,13	0,00
Receptáre, návody, metod. pokyny, techn. výkresy	109	0,37	0,33	0,53	0,40	0,22	0,50	0,36	0,47	0,36	0,55	0,11	0,23	0,13	0,19
Odborné filmy, diapozitívy	143	0,49	0,50	0,58	0,56	0,27	0,57	0,64	0,47	0,31	0,64	0,37	0,40	0,33	0,31

IV. Informačné pramene používané pre výskumnú prácu — The information sources used in research work

	$p_{m,s}$	$i_{m,s}$	A 1	A 2	A 3	A 4	B 1	B 2	B 3	B 4	B 5	B 6	B 7	B 8	B 9
Knihy	202	0,69	0,83	0,81	0,71	0,58	0,70	0,73	0,82	0,58	0,75	0,53	0,66	0,67	0,69
Časopisy vedecké a odborné	230	0,78	1,00	0,92	0,86	0,54	0,77	0,82	0,76	0,69	0,83	0,58	0,86	0,73	0,88
Výskumné a cestovné správy, dizertačné a habilitačné práce	181	0,62	1,00	0,83	0,62	0,48	0,68	0,70	0,82	0,64	0,74	0,42	0,40	0,60	0,38
Zborníky z kongresov, konferencií, sympózií a seminárov	203	0,69	1,00	0,89	0,73	0,49	0,71	0,76	0,76	0,72	0,81	0,58	0,60	0,40	0,58
Ročenky, ved. zborníky vedeckovýskumných ústavov, vysokých škôl	166	0,56	1,00	0,83	0,60	0,34	0,67	0,64	0,59	0,58	0,66	0,47	0,49	0,20	0,38
Dokumentačný fond (kartotéky, katalógy)	127	0,43	0,67	0,75	0,43	0,27	0,55	0,58	0,53	0,27	0,62	0,26	0,31	0,13	0,19
Bibliografie a rešerše	133	0,45	0,50	0,72	0,46	0,30	0,50	0,70	0,59	0,27	0,64	0,26	0,37	0,27	0,15
Referátové časopisy a abstraktá	121	0,41	0,33	0,56	0,47	0,22	0,47	0,54	0,65	0,22	0,57	0,21	0,46	0,20	0,12

V. Informačné pramene pre ideovopolitické vzdelávanie — The information sources used in ideological and political education

	$p_{m,s}$	$i^c_{m,s}$	A 1	A 2	A 3	A 4	B 1	B 2	B 3	B 4	B 5	B 6	B 7	B 8	B 9
Diela klasikov m-l	204	0,69	0,83	0,81	0,72	0,58	0,73	0,67	0,88	0,61	0,72	0,74	0,63	0,60	0,69
Uznesenia ÚV KSČ a ÚV KSS	234	0,80	1,00	0,89	0,81	0,71	0,82	0,70	0,82	0,83	0,83	0,53	0,83	0,87	0,85
Stranické materiály vydané pre ideovopolit. vzdelávanie	198	0,67	1,00	0,75	0,69	0,58	0,70	0,61	0,94	0,58	0,74	0,53	0,74	0,67	0,54
Denná tlač	227	0,77	1,00	0,89	0,75	0,75	0,82	0,76	0,88	0,83	0,81	0,47	0,74	0,80	0,69
Stranická tlač	208	0,71	0,67	0,89	0,75	0,53	0,68	0,67	0,88	0,69	0,77	0,47	0,77	0,87	0,58
Učebnice m-l	171	0,58	1,00	0,78	0,57	0,51	0,60	0,55	0,76	0,61	0,62	0,53	0,51	0,53	0,50
Diela súčasných m-l ideológov	138	0,47	0,83	0,61	0,48	0,34	0,48	0,48	0,65	0,47	0,58	0,42	0,31	0,47	0,31
Rozhlas, televízia	195	0,66	0,67	0,67	0,65	0,68	0,67	0,70	0,82	0,69	0,68	0,37	0,69	0,87	0,50

VI. Pramene informácií pre sledovanie nových trendov v špecializácii – The information sources for following the new trends within a specialisation

	$p_{m,s}$	$i_{m,s}$	A 1	A 2	A 3	A 4	B 1	B 2	B 3	B 4	B 5	B 6	B 7	B 8	B 9
Originálne primárne literárne pramene	217	0,74	1,00	0,92	0,74	0,61	0,70	0,73	0,88	0,64	0,77	0,74	0,77	0,87	0,69
Bibliografie, referátové časopisy, abstraktá	184	0,63	0,83	0,78	0,66	0,44	0,63	0,67	0,65	0,61	0,70	0,47	0,54	0,73	0,58
Sekundárne literárne pramene – kompilované (štud. správy, analytické štúdie, prehľady)	151	0,51	0,83	0,61	0,53	0,41	0,55	0,58	0,65	0,42	0,64	0,32	0,43	0,67	0,31
Osobná účasť na školeniach, seminároch, konferenciách	214	0,73	0,83	0,75	0,77	0,61	0,75	0,61	0,88	0,58	0,81	0,42	0,80	0,93	0,78
Osobné študijné pobyty, stáže	181	0,62	0,83	0,86	0,65	0,41	0,60	0,48	0,71	0,56	0,70	0,42	0,71	0,60	0,69
Účasť vo vedeckých radách výskumných ústavov	116	0,39	0,83	0,69	0,35	0,32	0,48	0,42	0,53	0,28	0,55	0,16	0,29	0,47	0,19
Osobný styk s odborníkmi špecializácie, korešpondencia	196	0,67	0,83	0,83	0,70	0,51	0,63	0,73	0,82	0,58	0,75	0,47	0,71	0,87	0,46

VII. Pramene informácií pre podrobnejšie a hĺbkové štúdium v špecializácii — The information sources for more detailed and deeper study within a specialisation

	$p_{m,s}$	$i^e_{m,s}$	A 1	A 2	A 3	A 4	B 1	B 2	B 3	B 4	B 5	B 6	B 7	B 8	B 9
Originálne primárne literárne pramene	237	0,81	1,00	0,89	0,85	0,66	0,80	0,85	0,94	0,67	0,83	0,79	0,86	0,80	0,73
Bibliografie, referátové časopisy, abstraktá	170	0,58	1,00	0,64	0,62	0,39	0,58	0,61	0,82	0,58	0,66	0,37	0,49	0,60	0,46
Sekundárne literárne pramene — kompilované — študijné správy, analytické štúdie	154	0,52	0,83	0,61	0,54	0,43	0,62	0,58	0,65	0,42	0,64	0,32	0,46	0,60	0,27
Rešerše	153	0,52	0,83	0,67	0,55	0,37	0,53	0,43	0,76	0,50	0,74	0,42	0,37	0,47	0,35
Osobná účasť na školeniach, seminároch, konferenciách	195	0,66	0,83	0,72	0,71	0,52	0,67	0,52	0,76	0,56	0,72	0,42	0,83	0,67	0,77
Osobné študijné pobyty, stáže	182	0,62	0,83	0,86	0,66	0,39	0,70	0,58	0,82	0,50	0,70	0,47	0,66	0,60	0,42
Osobný styk s odborníkmi, korešpondencia	184	0,63	1,00	0,81	0,67	0,42	0,63	0,52	0,76	0,50	0,77	0,53	0,69	0,73	0,46
Iné	31	0,11	0,50	0,11	0,10	0,08	0,10	0,06	0,06	0,11	0,13	0,16	0,06	0,27	0,04

mu ideovo-politickému vzdelávaniu ako prameň informácií najdôležitejšie uznesenia ÚV KSČ a ÚV KSS, denná tlač a diela klasikov marxizmu-leninizmu, čo zodpovedá charakteru a obsahu týchto dokumentov vo vzťahu k potrebám ďalšieho politického rastu pracovníkov s vysokou úrovňou politických znalostí a rozsiahlou teoretickou prípravou v oblasti filozofie, vedeckého komunizmu a politickej ekonómie. Pre sledovanie nových trendov v odbore sa získavajú informácie z primárnych dokumentov, pri účasti na vedeckých podujatiach a v osobnom styku s odborníkmi. Na podrobnejšie a hlbšie štúdium sa využívajú najmä primárne dokumenty, menej účasť na vedeckých podujatiach. Nižšia intenzita využívania sekundárnych dokumentov svedčí o nie vždy dostatočnom docenení významu týchto dokumentov, ako závažného zdroja informácií pre podrobné štúdium.

Na využívanie jednotlivých informačných prameňov pre rozličné účely však podľa zistených výsledkov veľmi významne vplýva aj kvalifikácia používateľa (v zmysle vyššie uvedenej kategorizácie respondentov) a jeho skúseností. Dokazujú to hodnoty relatívnej mernej intenzity využívania v súbore A pri informačných prameňoch pre pedagogickú prácu, ktoré sú nerovnako vysoké u jednotlivých kategórií respondentov. To svedčí nielen o intenzite využívania, ale aj o preferovaní jednotlivých druhov. V kategórii A 1 sa uprednostňujú predovšetkým knihy a učebnice, vedecké a odborné časopisy a výskumné správy, ktoré sú z hľadiska informačnej hodnoty najvýznamnejšie. Respondenti v kategórii A 2 okrem týchto dokumentov značne využívajú aj skriptá, v kategórii A 3 je potom intenzita využívania skript najvyššia, klesá využívanie kníh, časopisov a výskumných správ. Všeobecne sú najnižšie hodnoty relatívnej mernej intenzity v kategórii A 4. Aj keď intenzitu využívania skript ovplyvňujú pravdepodobne aj objektívne príčiny, najmä nedostatok vysokoškolských učebníc a vhodných monografií, predsa výsledky treba pripísať aj subjektu respondentov. Vplyv špecializácie na využívaní jednotlivých druhov prameňov je značne nižší a možno ho v prevažnej miere pripísať nerovnomernému kvalifikačnému zastúpeniu respondentov v jednotlivých kategóriách súboru B. Prejavuje sa podľa zistených výsledkov predovšetkým u tých druhov dokumentov, ktoré sú pre daný vedný odbor vhodné a potrebné (normy, firemná literatúra, tabuľky). Okrem toho sa v súbore B prejavujú aj špecifické podmienky vyučovaného predmetu, t. j. aké učebnice a základné monografické diela pre určitý predmet existujú, nakoľko sú vhodné a využiteľné vydávané periodiká a aký je rozsah a obsah vedeckovýskumnej činnosti v danej špecializácii na VŠP, príp. v ČSSR. Jednoznačný vplyv špecializácie sa prejavuje tam, kde je využívanie periodík nevyhnutnou súčasťou pedagogického procesu, ako napr. u jazykovedy.

Rozdielne hodnoty relatívnej mernej intenzity využívania informačných prameňov pre výskumnú prácu v jednotlivých kategóriách súboru A sa prejavujú predovšetkým vo výške tejto hodnoty, menej v poradí preferovania dokumentu. Možno to pripísať okrem objektívnej informačnej hodnoty dokumentov pre výskumnú prácu i kvalifikácii, skúsenostiam a aktivite, s akou sú respondenti do výskumného procesu zapojení. V súbore B okrem toho rozdiely vyplývajú aj z charakteru a počtu výskumných úloh v jednotlivých špecializáciách na VŠP.

Na využívanie jednotlivých druhov informačných prameňov pre ideovopolitické vzdelávanie má, podľa hodnôt relatívnej mernej intenzity v súbore A, vplyv predovšetkým kvalifikácia a okrem toho aj stupeň politického vzdelávania respondentov. Prejavuje sa to najmä v kategóriách A 1 a A 2, kde sú nielen najvyššie hodnoty u všetkých druhov prameňov, ale veľmi vysoké hodnoty sú oproti celkovej intenzite a využívania diel klasikov marxizmu-leninizmu a súčasných marxistických ideológov.

Zistené hodnoty relatívnej mernej intenzity využívania informačných prameňov pre ostatné sledované účely rovnako ukazujú na značný vplyv kvalifikácie a skúseností, málo výrazný vplyv možno pripísať špecializácii respondentov.

Využívanie vedeckotechnických informácií ovplyvňuje celý rad objektívnych i subjektívnych aspektov. Poznatky o tom, nakoľko jednotlivé aspekty vplyvajú na informačnú aktivitu a komunikáciu odborníka, i na jeho kontakty s informačným systémom, umožňujú knižnicam vypracovať kritériá pre posúdenie pertinencie, relevantnosti a adresnosti poskytovaných služieb.

Prieskum používateľov informácií, ktorý sme uskutočnili pomocou dotazníka na Vysoké škole poľnohospodárskej v Nitre, sme vyhodnocovali podľa osobitne navrhnutých metód, čím sme získali kvantitatívne i kvalitatívne údaje o informačných prameňoch a informačných kanáloch. Analýza údajov spracovaných do tabuliek potvrdila stanovené hypotézy a ukázala, že na informačnú aktivitu vedecko-pedagogických pracovníkov má vplyv predovšetkým ich kvalifikácia a účel, pre ktorý informácie využívajú, menší vplyv má ich špecializácia.

Došlo dňa 4. 7. 1979

БЕНЕТИНОВА, Л. (Сельскохозяйственный институт — Центральная сел.-хоз. библиотека, Нитра): Социологические аспекты использования научно-технической информации в условиях Сельскохозяйственного института в Нитре. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 123-136.

Приобретение объективных данных об информационных требованиях и использования информации являются весьма сложными и требуют многостороннего изучения. В статье предлагается проводить оценку обследования потребителей информации не только глобально и опрашивателей распределять по категориям согласно одной точке зрения, но всю совокупность оценивать минимум два раза и опрашивателей распределять по категориям один раз согласно квалификации и второй раз согласно специальному направлению, т.е. специализации. Таким способом проводилась оценка обследования потребителей, при помощи вопросника в Сельскохозяйственном институте в Нитре, был разработан также метод, позволяющий сравнивать результаты в неодинаковых по количеству категориях с разным количеством положительных ответов. На основе этого ответы на вопросы были пересчитаны согласно общей интенсивности информационной активности i_c , которая была вычислена согласно уравнению (1) и согласно относительной интенсивности информационной активности в категориях, вычисленной согласно уравнению (7).

научно-техническая информация; обследование потребителей информации; информационная деятельность

BENETINOVÁ, L. (University of Agriculture, Central Agricultural Library, Nitra): *Sociological Aspects of Utilizing the Scientific and Technical Information at the University of Agriculture at Nitra*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 123-136.

Obtaining the objective findings on information requirements and on utilization of information is considerably complicated and requires a multiple research. It is proposed to evaluate the research of the information users not only generally, and to categorize the respondents according to one aspect, but also to evaluate the whole collective at least from two aspects, and to categorize according to qualification for the first time, and for the second time according to specialisation. In this way the evaluation of the users' research was done by help of a questionnaire at the University of Agriculture at Nitra, and also a method was worked out that enabled a comparison of the results in different size categories with the varied number of positive answers. On this basis the answers to the questions were converted, according to the overall information activity intensity i_c , which was calculated by equation (1) and by a relative intensity of information activity in categories, calculated by equation (7).

scientific and technical information; research of information users; information activity

BENETINOVÁ, L. (Landwirtschaftliche Hochschule — Zentrale landwirtschaftliche Bibliothek, Nitra): *Soziologische Aspekte der Ausnutzung der wissenschaftlich-technischen Informationen unter den Bedingungen der landwirtschaftlichen Hochschule in Nitra*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 123-136.

Die Gewinnung der objektiven Erkenntnisse über die Informationsanforderungen und die Ausnutzung der gewonnenen Informationen ist recht kompliziert und erfordert eine Erkundung aus mehreren Aspekten. Der Artikel schlägt vor, die Erkundungen der Anforderungen der Benutzer einzelner Informationen nicht nur global auszuwerten und die Respondenten nach einem einheitlichen Gesichtspunkt zu kategorisieren, sondern die ganze Gesamtheit mindestens zweimal auszuwerten und die Respondenten einerseits entsprechend der Qualifizierung und andererseits entsprechend der Spezialisierung zu kategorisieren. Auf diese Weise wurde die Erkundung der Benutzer einzelner Informationen durchgeführt, wobei sie mit Hilfe eines Fragebogens an der landwirtschaftlichen Hochschule in Nitra vorgenommen wurde; gleichzeitig wurde auch eine Methode erarbeitet, die ermöglicht die Ergebnisse in ungleichen, d. h. in ungleich häufigen Kategorien mit unterschiedlicher Anzahl von positiven Antworten zu vergleichen. Aufgrund dieser Methode wurden dann die Antworten auf die einzelnen Fragen entsprechend der Gesamtintensität der Informationsaktivität i^c ausgewertet, die sich mit Hilfe der Gleichung (1) und entsprechend der relativen Intensität der Informationsaktivität in den einzelnen Kategorien (entsprechend der Gleichung 7) berechnen ließ.

wissenschaftlich-technische Informationen; Informationsbenutzer; Informationsaktivität

Adresa autorky:

PhDr. Ludmila Benetínová, Univerzitná knižnica, Michalská 1, 800 00 Bratislava
